

NIEPOWŚCIAĞLIWY (32) *ai*

niepowściągliwy (17), **niepowścięgliwy** (14), **niepowcągliwy** (1); *niepowściągliwy KromRozm I, BibRadz (3), WujJud, ModrzBaz (3), SkarŻyw (2), WujNT, SkarKaz (2); niepowścięgliwy KromRozm III, KrowObr (2), GórnDworz (6); niepowcągliwy Calep; niepowściągliwy: niepowścięgliwy Mącz (4:5).*

W pisowni łącznej (30), w rozłącznej (2).

e oraz o jasne.

[*comp niepowścięgliwszy*].

sg m N niepowściągliwy (7). ◇ G niepowściągliw(e)go (5). ◇ A niepowściągliw(e)go (1), niepowściągliwy (1). ◇ f N niepowściągliw(a) (1). ◇ [A niepowścięgliwszą.] ◇ pl N m pers niepowściągliwi (7). subst niepowścięgliw(e) (1). ◇ G niepowściągliwych (3). ◇ D niepowścięgliwym (2) KromRozm III, GórnDworz, niepowściągliw(e)m (1) ModrzBaz. ◇ A m pers niepowściągliw(e) (1). subst niepowściągliw(e) (1). ◇ I m niepowścięgliw(e)mi (1).

Sł stp brak, Cn notuje, Linde XVI w. s.v. powściągliwy.

1. *Nieopanowany w zaspakajaniu pożądań, nie zachowujący miary i wstydu w postępowaniu; incontinens Mącz, PolAnt, Vulg, Calep, Cn; intemperans Mącz, Modrz, Cn; durus. libidinosus, malus, immoderatus, immodestus Mącz; impotens Cn (24) : Mącz 192a, 228c, 443b, 447a; GórnDworz Bb5v, Gg5v; żonę/ powiada/ mam vrodziwą/ dla niey Egipcyanie (ludzie iako słyżę niepowściągliwi) zábiją mię/ á łobie ią wezmą. SkarŻyw 283; Calep 523a; Tákże y my/ iefli niepowściągliwi będziem/ á ciał nálzych w pokućie nie łtrudźim/ pálcá Bożego/ y mocy Duchá ś. ná fercách nálzych [...] nie vczuiem. SkarKaz 119b; [Ezaw] vyżrzawłzy łmáczną potráwę/ przedał zá nię práwo łwoie pirworodne. (marg) Ezau niepowściągliwy. (-) SkarKaz 120b.*

niepowściągliwy w czym (1): ábowiem pies iefł bełtya nieczyłta/ okrutna y nie powściągliwa w nieczyłtocie BibRadz I 113d marg.

W połączeniach szeregowych (6): będa łudzye [...] nyefpokoyni/ potwarce/ nyepowłcyagliwi [incontinentes Vulg 2.Tim 3/3]/ okrutni/ nyeludzcy/ zdrádlwi/ krnábrni/ nádeći/ łlepi/ á wyęcey miłuyący rołkoffy niż Bogá KromRozm I B3v; BibRadz I 113d marg, 2.Tim 3/3; ábowiem łudzie w dobrym bycie [...] połpolicie łie odmieniáią/ y łtawáią łie niełpráwiedliwemi/ niepowścięgliwemi/ y vłtháwicznemi w dziwnych/ á nieprzyłtoinych rołkofzách. GórnDworz Hh3, Ee8v; WujNT 2.Tim 3/3.

Szeregi: »nieczysty, (a, i) niepowścięgliwy« (3): Iż iefli iefł łlufzna rzetz/ áby vłtáwá o tzyłtoći kápłáńłkiey byłá zepłwána/ dla te^{go} iż iefł wiele kápłanow nietzyłthych/ y niepowścięgliwych. KrowObr 227, 228; Immodicus libidinis, Zbytny/ łwey woley/ nieczyłty/ niepowścięgliwy. Mącz 228b. [Ponadto w połączeniu szeregowym 1 r.]

»wszeteczny a niepowścięgliwy« (1): Pomy [!] do Greckich [doktorów]/ ktorzy nye mogą ták być podezráni tym włsetecznym/ á nyepowłcyegliwym łudzyom [Luteranom]. KromRozm III O4v.

a. *W funkcji rzeczownika (4) : Mącz 443b; Przetho zda mi łie że tego nie może żaden przyczyść niepowłcziegliwym/ áby z niewiádomoći grzełzyli. GórnDworz Ff5, Ff5; Tym łpołobem Káłztellan*

znałby wżytkę ślachtę lub żołnierze powiátu fwego [...] niepowściağliwe wnetby karał *ModrzBaz* 117v.

2. *Nie dający się łatwo pohamować, opanować; durus Mącz; immoderatus Modrz* (7) : Durum os, Niepowściağliwe/ Rośpułtne vřtá. *Mącz* 98a; Przydaymy też y drugie cnoty [...] potrzebne/ ták do hámwowania niepowściağliwych chęci [*libidinum intemperantiae coercendae*]/ iáko do powściağania gniewu *ModrzBaz* 39v, 136v; [Ale nie wiem iáko fye ktory z pánow ná iego [*Boga*] śądzie ořtoi/ á zwálřcza ktori fortun řwych márně vřywa/ á wiedzác [...] że go nikt nie řkarze/ vřtáwicřnie á czo dzień tho fye w więřřlá á niepowściağliwřlá nieczyřtoř rořpułřcza. *LorichKosz* 62v (*Linde*)].

Zwrot: »(być) niepowściağliwego języka« = *immodesta lingua, malae linguae esse Mącz* (4): Rumor ait, linguae te esse malae, Ták śliřzeć tá yeřt wieřć o tobie żeř niepowściağliwego yęzyká. *Mącz* 360c, 228d; O ktorym Erářmus piřze: Ze tho był Káplánik ná górze Pellicárdi zwádliwy/ niepowściağliwego á vřczyřliwego ięzyká/ y wielki przecherá *WujJud* 262; *Skarřyw* 88.

3. *Będący skutkiem braku opanowania, nadmiernego zaspakajania pořądań* (1) : Czáfu też onego byli Obrzými (*marg*) Okrutnicy/ mocarze y vćiřkacze/ wiodący niepowściağliwy řywot. (–) ná źiemi *BibRadz Gen* 6/4.

Synonimy: 1. *niemierny, nieobyczájny, nieskromny, popędliwy, wszeteczny*; a. *niepomiernik*; 2. *niehamowny, nieskrocony, nieskrotny, nieukrocony*.

Cf **NIEPOWCIAĞLY, NIEPOWŚCIAĞNIONY, POWŚCIAĞLIWY**